

150 milionów powodów do działania

Manifest Europejskiego
Forum Pacjentów skierowany
do Parlamentu Europejskiego
i Komisji Europejskiej 2009

Europejskie Forum Pacjentów reprezentuje ponad 150 milionów pacjentów z całej Unii Europejskiej. Wzywamy do podjęcia niezbędnych kroków dla poprawy jakości opieki zdrowotnej w krajach Unii Europejskiej w trzech fundamentalnych dziedzinach:

- **Równy i bieżący dostęp** do bezpiecznej i efektywnej diagnostyki, leczenia oraz wsparcia.
- **Lepszy dostęp do informacji** oraz środków umożliwiających pacjentom stawanie się partnerem w określaniu metody ich opieki.
- **Głos pacjentów** słyszalny w Brukseli oraz całej Unii Europejskiej.

Obecny system potrafi być niesprawiedliwy i niespójny, przez co nie będzie w stanie zachować perspektywy pacjentów jako nadrzędnej zasady.

Wierzymy, że wszyscy pacjenci zamieszkujący UE mają podstawowe prawo do równego dostępu do leczenia o najwyższej jakości, bez względu na ich miejsce zamieszkania, status społeczny czy też dochody.

Zwracamy się do posłów i grup politycznych wchodzących w skład Parlamentu Europejskiego, posłów do parlamentów poszczególnych krajów UE i Komisji Europejskiej do zaangażowania się w uznanie praw i potrzeb pacjentów oraz sprawienie, aby nasze propozycje stały się ich priorytetem.

Pacjenci mają pełne prawo być w pełni informowani o ich stanie zdrowia oraz odpowiedzialności w zarządzaniu swym zdrowiem.

Jednakże, w kontaktach ze świadczeniodawcami, nasi członkowie zgłosili występowanie w UE ogromnych i nieuzasadnionych niesprawiedliwości, pod względem jakości oferowanej opieki i dostarczanych świadczeń. Zasadnicze problemy to:

- brak równego i bieżącego dostępu do świadczeń,
- brak dostępu do rzetelnych informacji,
- brak psychologicznego, społecznego i środowiskowego wsparcia, pomocnego podczas leczenia oraz w okresie powracania do zdrowia,

Ten manifest pacjentów jest potrzebny już teraz

Niedostatki te mają negatywny wpływ na jakość życia ogromnej grupy pacjentów we wszystkich krajach UE, bez względu na ich choroby czy stan zdrowia.

Początek kolejnej kadencji Parlamentu Europejskiego i nowa obsada Komisji Europejskiej są idealnym czasem do ustanowienia nowych politycznych priorytetów oraz podjęcia zobowiązań do działania.

Wzywamy do działania

My, jako Europejskie Forum Pacjentów, zwracamy się do politycznych ugrupowań Parlamentu Europejskiego, do obecnych i przyszłych członków Parlamentu Europejskiego, do Parlamentów w każdym z krajów UE oraz do Komisji Europejskiej aby zapewnić:

Równy i bieżący dostęp do bezpiecznej i efektywnej diagnostyki, świadczeń oraz wsparcia

- 1 Rozszerzenie aktualnego założenia: „Zdrowie i bogactwo” w obszarze UE do „Zdrowie, bogactwo i sprawiedliwość”.
- 2 Uznanie, że wszyscy pacjenci z UE mają podstawowe prawo do bieżącej diagnostyki, świadczeń, terapii oraz leków. Musimy zwrócić uwagę na ogromne różnice w krajach UE w dostępie do świadczeń oraz wysokości ponoszonych opłat.
- 3 Zapewnienie nie dyskryminującego i otwartego podejścia do efektów leczenia, terapii i opieki dla wszystkich pacjentów. Część pacjentów jest szczególnie bezbronnych i narażonych na wykluczenie, np.: młodzi bądź starsi pacjenci oraz ci pochodzący z mniejszości etnicznych. Głos wszystkich pacjentów musi być usłyszany.
- 4 Utrzymywanie politycznego zaangażowania w pracach nad zapewnieniem bezpieczeństwa pacjenta na poziomie UE. Zapewnienie planu nowej legislacji odnośnie bezpieczeństwa pacjentów, zwalczania problemu podróbek leków, zwiększenia efektywności leków¹ i kontynuowania uzasadnionych badań na zwierzętach.
- 5 Zapewnienie przyjęcia holistycznego podejścia do potrzeb pacjentów w polityce UE. Wielu przewlekle chorych pacjentów wymaga stałej opieki oraz wsparcia, szczególnie w przypadku, gdy ich schorzenie powoduje napiętnowanie lub wykluczenie społeczne.

1 Przez efektywność leków rozumiemy to, że stosując je uzyskamy maksymalną korzyść przy jednoczesnym zminimalizowaniu ryzyka terapii.

Lepszy dostęp do informacji oraz środków umożliwiających pacjentom **stawanie się partnerem w określaniu ich własnej opieki**

- 1 Wsparcie przyjętej strategii UE w celu poprawy jakości informacji, które otrzymują pacjenci odnośnie leków, opieki medycznej, rehabilitacji oraz usług dodatkowych. Jest to znaczący czynnik dla rozwoju skoncentrowanej na pacjencie opieki zdrowotnej.
- 2 Zapewnienie funduszy, które pomogą pacjentom nabywać umiejętności do podejmowania kluczowych decyzji odnośnie stanu ich zdrowia. Piśmiennictwo nt. zdrowia jako koncept powinno być ustanowione zarówno na poziomie krajowym jak i UE.
- 3 Uznanie potrzeby poprawy dialogu pomiędzy pacjentami a personelem medycznym. Wymaga to wsparcia dla innowacyjnej pracy na poziomie krajowym oraz UE, w celu stworzenia atmosfery zaufania i lepszej komunikacji.
- 4 Poparcie inwestycji do wykorzystania technologii informacyjnej w SOZ ze swej natury skoncentrowane na pacjencie. Pacjenci powinni być zaangażowani we wszystkie fazy rozwoju, począwszy od powstawania, poprzez inspekcję, aż do oceny produktu bądź systemu.

Głos pacjentów **słyszalny w Brukseli oraz całej Unii Europejskiej**

- 1 Promowanie uprawnomocnienia pacjentów! Pacjenci potrzebują być włączeni w sposób formalny w projekty zdrowotne oraz politykę zdrowotną, zarówno na poziomie krajowym jak i UE. Wkład pacjentów zwiększy prawdopodobieństwo, że postanowienia legislacyjne spełnią ich rzeczywiste potrzeby.
- 2 Zgromadzenie większej liczby pieniędzy na unijną politykę zdrowotną oraz programy, pozwoli to przekazać grupom pacjentów adekwatne środki dla zapewnienia ich członkom możliwości głosu podczas podejmowania decyzji w zakresie zdrowia.
- 3 Wspieranie corocznego przeglądu sytuacji pacjentów w całej UE. Europejskie Forum Pacjentów przeprowadzi badania z perspektywy pacjentów, wykorzystując kryteria określone wyłącznie przez pacjentów.
- 4 Poparcie Europejskiego Dnia Praw Pacjentów i uczynienie go rozpoznawalnym. Pragniemy ustanowienia dnia 18 kwietnia „Europejskim Dniem Praw Pacjentów”. Zapewni to pacjentom, ich rodzinom oraz organizacjom pacjentów szansę na wzniesienie problemów zdrowotnych, które są według nich najważniejsze.

Ten manifest został opracowany przez pacjentów

Manifest bazuje na poglądach naszych członków. Propozycje zostały opracowane i potwierdzone przez członków — czołowe organizacje pacjentów, reprezentujące ponad 150 mln pacjentów z całej Unii Europejskiej.

Każdego roku nasze forum dokona przeglądu i opublikuje sytuację pacjentów w krajach UE z perspektywy pacjentów, z wykorzystaniem kryteriów określonych wyłącznie przez pacjentów.

Jesteśmy absolutnie przekonani o konieczności zmian. Prawa pacjenta muszą być ustanowione i przestrzegane, nie tylko dla zdrowia i pomyślności, ale również dla dobra ekonomii i przyszłości demokratycznej Unii Europejskiej.

Nasza odpowiedzialność

Europejskie Forum Pacjentów dzięki dynamice i energii swoich członków zobowiązuje się być mocnym partnerem w dokonywaniu tych zmian.

Szczegóły manifestu:

Pacjenci muszą być **bardziej zaangażowani w politykę zdrowotną**

Zdiagnozowany pacjent zaczyna budować nowe spojrzenie na życie oraz zdobywa nieocenioną wiedzę o tym, jak radzić sobie z chorobami. Pacjenci muszą również umieć poruszać się w systemie usług zdrowotnych.

W trakcie tej drogi tworzą oni własną wyjątkową perspektywę na rozwój opieki zdrowotnej — to ich własny pogląd lub głos, który my będziemy reprezentować. To świadome spojrzenie wzbogaci politykę zdrowotną oraz zapewni leczenie stawiające pacjenta na pierwszym miejscu.

RÓWNY I BIEŻĄCY DOSTĘP DO BEZPIECZNEJ IEFEKTYWNEJ DIAGNOSTYKI, LECZNIEŃ I WSPARCIA

- 1 Rozszerzenie aktualnego założenia polityki zdrowotnej UE: „Zdrowie i bogactwo” do „Zdrowie, bogactwo i sprawiedliwość”.

UE dostrzegając więź pomiędzy zdrowiem i powodzeniem ekonomicznym, przyznaje, że niesprawiedliwości w opiece zdrowotnej powinny również stanowić wyzwanie. Wszystkie takie potrzeby powinny być rozpatrywane łącznie w ramach unijnej strategii zdrowotnej „Razem po zdrowie”, w wyniku czego osiągniemy zauważalny postęp. Wsparcie dla inicjatywy płynie również z nowej dyrektywy unijnej o prawach pacjentów, wzmacniając te zmiany, ale potrzebne jest również wszechstronne wsparcie ze strony wszystkich unijnych instytucji.

- 2 Uznanie, że wszyscy pacjenci z UE mają podstawowe prawo do bieżącej opieki, terapii oraz leków. Ogromne znaczenie ma wykazanie dużych rozbieżności pomiędzy dostępem do świadczeń, a wysokością opłat.

Wszystkie instytucje unijne powinny nadać wyższy priorytet polityczny zgłaszanych niesprawiedliwości. Ogromne różnice pomiędzy krajami UE, a także wewnątrz krajów, pod względem dostępu, opłat a także refundacji, czasami zależą tylko i wyłącznie od miejsca zamieszkania są nie do zaakceptowania gdyż sprzeciwiają się idei Europy opartej na sprawiedliwości, solidarności i prawach człowieka. Wnosimy o powołanie nowego ciała angażującego kraje członkowskie i innych interesariuszy, do podjęcia tego wyzwania, aby zapewnić równy dostęp do najnowszych leków i świadczeń wszystkim pacjentom w UE.

- 3 Zapewnienie nie dyskryminującego i otwartego podejścia do efektów leczenia, terapii i opieki dla wszystkich pacjentów. Część pacjentów jest szczególnie bezbronnych i narażonych na wykluczenie, np.: młodzi bądź starsi pacjenci oraz ci pochodzący z mniejszości etnicznych.

Perspektywa i rzeczywistość takich pacjentów jest często ignorowana, a ich problemy nie są postrzegane za ważne. Co więcej, nie są reprezentowani w debatach publicznych a nawet pomijani w organizacjach pacjentów. EPF pracuje nad tym problemem na dwóch płaszczyznach: politycznej i praktycznej. Zwracamy się o wsparcie do różnych instytucji Unii Europejskiej wykazując główne bariery, które napotykają wyłączone grupy pacjentów. Zwracamy się o działania mające na celu zapewnienie im właściwego dostępu do skoncentrowanego na pacjencie systemu opieki zdrowotnej, niezależnie od wieku, okoliczności, stanu zdrowia czy statusu społecznego.

- 4 Utrzymywanie politycznego zaangażowania w pracach nad zapewnieniem bezpieczeństwa pacjenta na poziomie UE. Zapewnienie planu nowej legislacji odnośnie bezpieczeństwa pacjentów, jakości usług zdrowotnych włącznie z profilaktyką i kontrolą zakażeń szpitalnych, zwalczania problemu podróbek leków, zwiększenia efektywności leków i kontynuowania uzasadnionych badań na zwierzętach.

Pacjenci, którzy cierpieli z powodu skutków ubocznych leczenia farmakologicznego lub zakażenia szpitalnego powinni być zachęcani do zgłaszania wszystkich takich przypadków, celem zapobiegania tego typu zdarzeniom w przyszłości. Jednakże tylko niektóre państwa unijne posiadają ogólnokrajowy system raportowania bezpieczeństwa pacjenta i prowadzą dokładne badania naukowe dotyczące zdarzeń niepożądanych w systemie opieki zdrowotnej.

Komisja Europejska przygotowała zalecenie dla Rady Unii Europejskiej razem z propozycjami w zakresie bezpieczeństwa pacjenta oraz zakażeń w zakładach opieki zdrowotnej, którego realizacja rozpoczęła się pod koniec 2008 r. Nawołujemy Instytucje Europejskie do skupienia się nad w/w zagadnieniami i innymi opracowaniami z zakresu podróbek leków, niepożądanych efektów działań leków oraz nad badaniami z użyciem zwierząt.

Apelujemy aby European Union Network for Patient Safety, stale otrzymywała fundusze na swoją działalność. Sieć ta jest tak ważną częścią współpracy między krajami członkowskimi Unii Europejskiej, organizacjami międzynarodowymi, czy społeczno-obywatelskimi. EUNPS wspiera następujące działania:

- Promocja kultury Bezpieczeństwa Pacjenta,
- Dostarczanie materiałów do edukacji specjalistów zdrowia, decydentów i pacjentów o bezpieczeństwie pacjenta,
- Wdrożenie systemów raportowania,
- Testowanie narzędzi bezpiecznego leczenia.

- 5 Zapewnienie przyjęcia holistycznego podejścia do potrzeb pacjentów w polityce UE. Wielu przewlekle chorych pacjentów wymaga stałej opieki oraz wsparcia, szczególnie w przypadku gdy ich schorzenie powoduje napiętnowanie lub wykluczenie społeczne.

Pacjenci potrzebują dużo więcej niż tylko opieki medycznej podczas walki z chorobą. Niekiedy muszą zmienić miejsce zamieszkania bądź potrzebują długoterminowego szkolenia, wsparcia emocjonalnego czy rehabilitacji. Holistyczne podejście do opieki sprzyja powrotowi do zdrowia pacjenta, pomaga im poprawić jakość życia oraz daje im możliwość stania się ponownie aktywnymi członkami społeczeństwa.

Chcielibyśmy, aby Unia Europejska uznała zalety i poparła działania mające na celu rozpowszechnienie holistycznego podejścia do pacjenta. Sugerujemy, że powinno to być praktycznie realizowane poprzez współpracę i „joint ventures” pomiędzy Generalnym Dyrektoriatem Zdrowia a innymi Dyrektoriatami (DGs) Komisji. Na przykład DGs odpowiedzialne za sprawy socjalne, zatrudnienie, edukację, przebieg informacji i wydajność pracy pracowników przedsiębiorstw, włączając w to udział bezpośredni pacjentów.

LEPSZY DOSTĘP DO INFORMACJI ORAZ ŚRODKÓW UMOŻLIWIAJĄCYCH PACJENTOM STAWANIE SIĘ PARTNEREM W OKREŚLANIU ICH OPIEKI

- 1 Wsparcie ambitnej strategii Unii Europejskiej odnośnie polepszania jakości przekazywanych pacjentom informacji dotyczących ich opieki medycznej. Jest to znaczący czynnik dla rozwoju skoncentrowanej na pacjencie opieki zdrowotnej.

Wszyscy pacjenci Unii Europejskiej powinni mieć równy dostęp do wysokiej jakości informacji medycznej. Istotne jest dzielenie się tymi informacjami na terenie całej UE.

Zwracamy się o wsparcie Parlamentu Europejskiego i Komisji Europejskiej o koherentną strategię przekazywania informacji, która promuje równy dostęp wszystkich pacjentów UE do informacji spełniającej określone kryteria jakości.

Powinno to zaowocować osiągnięciami na Forum Farmaceutycznym oraz rozszerzeniem strategii zdrowotnej UE „Razem po Zdrowie”.

Wzywamy do politycznego zaangażowania i przyznania funduszy na wprowadzenie w życie naszych rekomendacji.

- 2 Zapewnienie funduszy, które pomogą pacjentom nabywać umiejętności do podejmowania kluczowych decyzji odnośnie stanu ich zdrowia. Piśmiennictwo nt zdrowia jako koncept powinno być ustanowione zarówno na poziomie krajowym jak i UE.

Brak dostępu do informacji, które są łatwe do zrozumienia i wykorzystania, może sprawić pacjentom ogromne trudności, aby podejmować trafne decyzje o swoim zdrowiu. Ci, którzy nie mają przekonania czy wiedzy na temat systemu opieki zdrowotnej, mogą nie otrzymać tak wysokiej jakości leczenia, na jakie zasługują.

Podczas Wiosennej Konferencji 2008 poświęconej piśmiennictwu nt. zdrowia wypracowaliśmy następujące rekomendacje:

- *Potrzeba dalszego rozwoju piśmiennictwa o tematyce zdrowotnej oraz jego roli w zapewnieniu opieki zdrowotnej i jej rezultatów.*
- *Znaczenie utworzenia Sieci Piśmiennictwa nt. zdrowia na poziomie europejskim.*

- *Szersza dystrybucja informacji o zdrowiu i informacji dla pacjenta, które spełniają kryteria wysokiej jakości.*
- *Produktywny dialog pomiędzy pacjentami a świadczeniodawcami prowadzący do wspólnego podejmowania decyzji o leczeniu pacjenta.*
- *Świadome zaangażowanie pacjentów w plany i programy związane z piśmiennictwem nt. zdrowia.*

- 3 Uznanie potrzeby poprawy dialogu pomiędzy pacjentami a personelem medycznym. Wymaga to wsparcia dla innowacyjnej pracy na poziomie krajowym oraz UE, w celu stworzenia atmosfery zaufania i lepszej komunikacji.

Aby otrzymać dobrą opiekę, pacjent i pracownik ochrony zdrowia powinni być zdolni zrozumieć się wzajemnie i komunikować się na równym poziomie.

Aby polepszyć ten ważny dialog chcemy, aby Komisja Europejska rozpoczęła pilotażowy program dla profesjonalistów w ochronie zdrowia. Kurs produktywnej rozmowy z pacjentem ma być obowiązkowy. Głównym źródłem materiałów kursu powinny być autentyczne historie pacjentów o ich przygodach z systemem opieki zdrowotnej.

- 4 Poparcie inwestycji do wykorzystania technologii informacyjnej w SOZ ze swej natury skoncentrowane na pacjencie. Pacjenci powinni być zaangażowani we wszystkie fazy rozwoju, począwszy od powstawania, poprzez inspekcję, aż do oceny produktu bądź systemu.

Powszechnie wiadomo, że Technologia Komunikowania Informacji (ICT) i rozwiązania telemedycyny (e-zdrowie²) odgrywają dużą rolę w opiece zdrowotnej. Mogą one zwiększyć uprawomocnienie pacjenta, poprawić jego bezpieczeństwo, opiekę domową i mobilność pacjentów. Mogą również rozwinąć spersonalizowaną opiekę zdrowotną, polepszyć zarządzanie jednostkami chorobowymi oraz wpłynąć na jakość usług medycznych i informacji zdrowotnych.

Jednakże jest to oczywiste, że pacjenci i reprezentujące ich organizacje są włączani w konsultacje i są zaangażowani we wszystkie stadia pracy nad rozwojem rozwiązań ICT, aby były one efektywne i skierowane na potrzeby pacjentów.

W kontekście Unii Europejskiej nasze forum domaga się włączania organizacji pacjentów do przebiegu wszelkich prac nad dalszymi badaniami, nad infrastrukturą i „mapami drogowymi dla e-zdrowia” oraz do międzynarodowej współpracy na większą skalę z dostawcami rozwiązań e-zdrowie. Takie włączenie organizacji pacjentów powinno być właściwie przygotowane i postrzegane.

GŁOS PACJENTA SŁYSZALNY W BRUKSELI I NA TERENIE CAŁEJ UNII EUROPEJSKIEJ

- 1 Promocja świadomego pacjenta! Pacjenci muszą być formalnie zaangażowani w politykę zdrowotną UE oraz narodowe projekty ochrony zdrowia. Z uwzględnieniem głosu pacjentów polityka zdrowotna będzie bardziej odpowiadać ich wymaganiom i potrzebom.

Udział pacjentów, poprzez reprezentujące ich organizacje, powinien być konieczny podczas ustalania kryteriów do rozdzielania funduszy na istotne projekty zdrowotne.

Wzywamy polityków do zachęcania zwiększonego włączania pacjentów jako kluczowego wskaźnika systemu opieki zdrowotnej. Aspekt ten został uwydatniony w wystąpieniu³ komisarz do spraw zdrowia Andrroulli Vassiliou.

- 2 Zapewnienie większej liczby pieniędzy na unijną politykę zdrowotną oraz jej programy. Adekwatna liczba funduszy powinna być przeznaczona dla organizacji pacjentów celem prezentowania swoich opinii podczas wzięcia się do decyzji dotyczących opieki nad ich zdrowiem.

Powszechnie wiadomo, że obecne fundusze alokowane dla UE są całkowicie niewystarczające do spełnienia bieżących aspiracji w europejskiej polityce zdrowotnej: "Razem po zdrowie". A w szczególności do spełnienia wyzwań przyszłości określonych przez DG. SANCO.

² e-zdrowie-komputerowe aplikacje w obszarze zdrowia np. bazy danych pacjentów

³ Konferencja EPF - Piśmiennictwo nt zdrowia

Forum Polityki Zdrowotnej UE proponuje, aby inwestycjom w zdrowie nadać priorytet w budżecie na następny rok. Razem z innymi organizacjami zwracamy się do członków Parlamentu Europejskiego o wsparcie tej inicjatywy i przekonanie ich, że przekazanie funduszy organizacjom pacjentów i innym pozarządowym organizacjom jest niezbędną częścią tej inwestycji.

- 3 Wspieranie corocznego przeglądu sytuacji pacjentów w całej UE. Europejskie Forum Pacjentów przeprowadzi badania z perspektywy pacjentów, wykorzystując kryteria określone wyłącznie przez pacjentów.

Europejskie forum pacjentów uważa za konieczne, aby pacjenci mieli możliwość prezentowania swoich poglądów, doświadczeń związanych z systemem opieki zdrowotnej oraz mieli szansę poznania opinii, jak postrzega ich środowisko profesjonalistów.

Początek prac pilotażowych miał miejsce na przełomie 2008/2009 r. Uruchomimy roczny przegląd Statutu Pacjentów Unii Europejskiej. Wymaga to ciągłego wsparcia finansowego i powinno być współfinansowane z funduszy Unii Europejskiej.

- 4 Poparcie Europejskiego Dnia Praw Pacjentów, i uczynienia go rozpoznawalnym. Pragniemy ustanowienia dnia 18 kwietnia, „Europejskim Dniem Praw Pacjentów”. Zapewni to pacjentom, ich rodzinom oraz organizacjom pacjentów szansę na wzniesienie problemów zdrowotnych, które są według nich najważniejsze.

Wzywamy Parlament Europejski do wsparcia tej inicjatywy i możliwie największej aktywności, także podczas wydarzeń organizowanych przez European Patient Rights Day.

Podsumowanie

Jesteśmy przekonani, że ten manifest wywrze ogromny wpływ na jakość opieki zdrowotnej dla pacjentów w całej Unii Europejskiej.

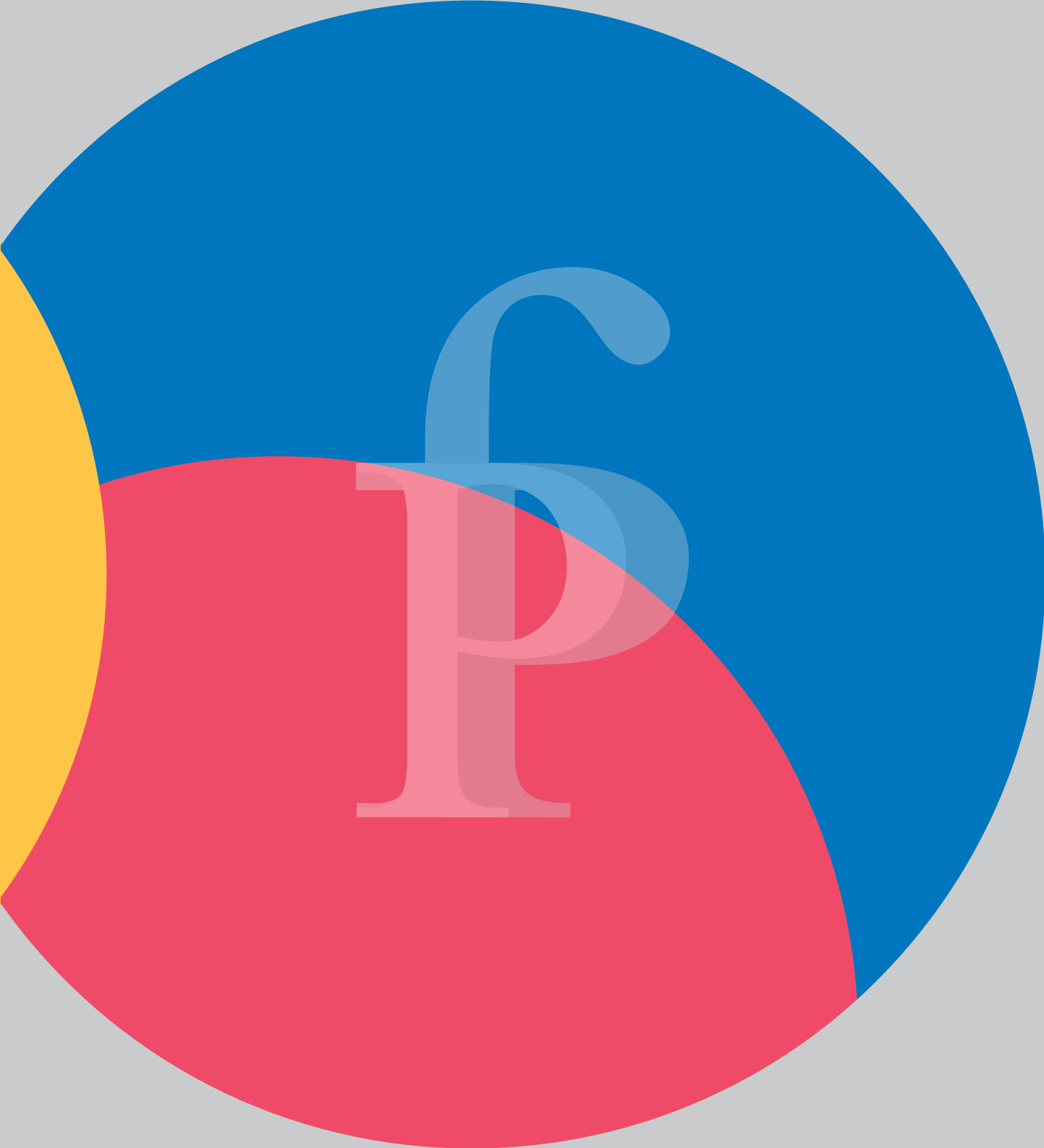
Zachęcamy do podpisywania się pod Manifestem i, jako aktywny stronnik, udzielenia poparcia dla naszych celów.

Kulisy Manifestu Europejskiego Forum Pacjentów

Propozycje zostały opracowane i zatwierdzone przez przedstawicieli organizacji pacjenckich, którzy są członkami European Patients' Forum i łącznie reprezentują 150 milionów pacjentów w całej UE. Są to postulaty osiągalne oraz mające uzasadnienie ekonomiczne, gdyż wdrożone spowodują znaczną poprawę zdrowia oraz jakości życia szerokiej grupy pacjentów w każdym kraju członkowskim.

Główne cele naszego Planu Strategicznego:

- Promocja równego dostępu do informacji i opieki zdrowotnej na najwyższym poziomie dla pacjentów z krajów UE, ich opiekunów oraz rodzin.
- Zapewnienie znaczącego zaangażowania pacjentów w tworzenie polityki zdrowotnej, programów oraz projektów unijnych.
- Zapewnienie, iż punkt widzenia pacjentów będzie brany pod uwagę w kreowaniu ekonomiki zdrowotnej i doskonaleniu skuteczności opieki zdrowotnej.
- Nakłanianie do trwałego, efektywnego udziału organizacji pacjenckich.
- Kształtowanie i promocja solidarności ruchu pacjentów w całej Unii Europejskiej.

european**patients'**forum

**Federacja
Pacjentów
Polskich**

biuro@FederacjaPP.pl

www.FederacjaPP.pl

info@eu-patient.eu

www.eu-patient.eu

